

Crisia

Vol. LV, Supliment nr. 1, 2025

INTERFERENȚE. TRECUT, PREZENT, VIITOR

Lucrările Sesiunii Internaționale de Comunicări Științifice
a Muzeului Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal
10-11 octombrie 2025

Coordonatori:

Gabriel Moisa • Sorin Șipoș

Colectiv redacțional:

**Gruia Fazecaș • Florina Ciure • Ioan Goman
Cornel Abrudan • Ioan Ciorba**

Editura Muzeului Țării Crișurilor
Oradea, 2026

DATE ȘI STATISTICI CU PRIVIRE LA VECHILE COLECȚII ALE SOCIETĂȚII DE ARHEOLOGIE ȘI ISTORIE A COMITATULUI BIHOR. ANUL 1875

Tiberiu Alexandru CIORBA*

DATA AND STATISTICS REGARDING THE OLD COLLECTIONS OF THE SOCIETY OF ARCHAEOLOGY AND HISTORY OF BIHOR COUNTY. THE YEAR 1875

ABSTRACT

The Society of Archaeology and History was the first institution of its kind in Bihor County and through its research, represented the initial step towards organizing a local museum based on a scientific methodology. Its main goal was to obtain and study artifacts pertaining to the history of the land (especially Oradea and Bihor) and present the findings in various forms such as exhibitions or publications in different specialized journals. Over the years, the collections grew exponentially and nowadays its direct 'descendant', the Țării Crișurilor Museum, holds most of them and uses new cutting-edge techniques and equipment to better show-case the artifacts to the public. During the 150 years of constant activity, the means by which the precious relics were kept have naturally changed and evolved along with the trends of the times. Registries and inventory ledgers were remade several times due to new rules and regulations and therefore, the information itself was modified by specialists. Luckily, the History Department still holds in its collections the old lists used by the Society during the first years, documents that paint an interesting picture of how artifacts were stored and analyzed. This article focuses on the year 1875 and aims to present statistical data regarding objects that have entered the collections, their provenance, thematic background and other significant details. By doing so, information relating to the current pieces that are still in storage can be improved and their historical context can be better understood. Moreover, artifacts that have lost their provenance in the new ledgers can be retraced and reorganized in a more rigorous manner.

Keywords: artifacts, history, collections, 19th century, Oradea, museum

Introducere

Patrimoniul muzeal reprezintă totalitatea obiectelor culturale aflate în gestiunea muzeelor¹, fie ele private sau publice, iar îmbogățirea acestuia prin orice fel de mijloace (donații, achiziții sau descoperiri) constituie un obiectiv central². Împrumutat din sfera fizicii, reprezintă în esență „centrul gravitațional” în jurul căruia se învârtă întreaga activitate științifică a unui muzeu, iar muzeograful este principalul promotor. Munca sa de cercetare științifică conduce astfel la valorificarea pieselor în diferite moduri³. Așa cum este formulat și în statutul Consiliului Internațional al Muzeelor, funcțiile principale ale acestor instituții permanente puse în serviciul societății se centrează în jurul patrimoniului, pornind de la promovare, dezvoltare și până la conservare, restaurare și, desigur, protejare⁴.

Colecțiile sunt cele ce relevă trecutul fascinant al diferitelor comunități și ilustrează în mod direct valențele sociale, economice și spirituale ale unei perioade specifice. Studiul lor și al părților sale componente constituie scopul fundamental al activității muzeografice, iar direcțiile de cercetare sunt cât se poate de variate. Muzeul Țării Crișurilor are șansa de a se număra printre puținele instituții din România cu o lungă tradiție în domeniul muzeologiei, tradiție ce se întinde pe mai mult de un secol și jumătate. De-a lungul timpului, colecțiile au crescut exponențial și au condus la numeroase schimbări gestionare și administrative, unele pozitive, altele mai puțin. Un efect negativ, care a avut un impact simțitor mai ales asupra pieselor individuale, a fost pierderea datelor prețioase referitoare la proveniență. În cazul registrelor care aparțin Secțiilor de Istorie și Arheologie, în nenumărate cazuri la rubrica de proveniență nu apare nicio informație relevantă, muzeografii din trecut optând să utilizeze constant o

* Muzeul Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal; e-mail: ciorba.tiberiu@gmail.com.

¹ Elena Ploșniță, *Concepte muzeografice cu profil de istorie*, Chișinău, 2008, p. 186.

² Elena Ploșniță, Mihai Ursu, *Enciclopedia muzeologiei din Republica Moldova*, Chișinău, 2011, p. 203.

³ Radu Florescu, *Bazele muzeologiei – curs prescurtat*, București, 1982, p. 44-45.

⁴ Gavrilă Simion, *Despre muzee-muzeologie-muzeografie*, Editura Cartdidact, Chișinău, 2006, p. 41.

formulă ambiguă precum „Din Colecția Veche”, adică a provenit de la Societate. Această sintagmă fără altă mențiune creează o problemă fundamentală pentru cercetător, mai ales dacă vorbim despre înțelegerea contextului istoric. Totodată, din punct de vedere legal, se presupune că orice muzeu trebuie să aibă o evidență precisă în legătură cu patrimoniul pe care îl deține, indiferent de situația în care se află. Chiar dacă am lua în considerare împrejurările prin care a trecut instituția, de la schimbarea sediului de mai multe ori la evoluția metodologiei aplicate în domeniu, aceste aspecte nu trebuie să determine o stagnare gestionară. Verificări periodice trebuie să fie organizate pentru a garanta un control cât mai adecvat și profesionist din partea specialiștilor.

Cercetarea de față vine în continuarea altor proiecte asemănătoare⁵ menite să extindă orizontul istoriografic aferent Societății de Arheologie, un subiect mai puțin abordat de către autorii locali. Sursele primare sunt destul de bogate în informații și permit demararea unor analize mai aprofundate, cu detalii statistice surprinzătoare. Rezultatele ar conferi temei o mai clară imagine și o înțelegere adecvată a ceea ce a însemnat cu adevărat activitatea instituției de pe malurile Crișului Repede. Este important de menționat că eforturi asemănătoare de a prezenta evoluția colecțiilor de-a lungul anilor au mai fost făcute în trecut, primii ani fiind punctați în rapoartele custodelui Bölöni Sándor⁶. Anul 1875 poate fi considerat mai special deoarece a fost anul de debut al *Buletinului Societății*, o publicație periodică care a apărut o dată la aproximativ două luni. Aceasta a continuat timp de circa cinci ani, moment în care colectivul editorial a încercat să treacă la un nou format, cel de anuar. Tipăriturile au avut rolul de a ilustra, pe de o parte, activitatea continuă a instituției și, pe de altă parte, de a crea o sursă secundară de venituri în situația în care banii erau atât de necesari la început pentru supraviețuirea și dezvoltarea asociației. Scopul principal al acestui mic studiu de caz este, așadar, unul dual: de a oferi noi date cu privire la vechile colecții ale Societății și, în același timp, de a îmbunătăți starea actuală a pieselor aflate în posesia Muzeului Țării Crișurilor, prin studierea mai ales a provenienței. Astfel, funcția de promovare a patrimoniului cultural poate fi îndeplinită într-un mod unic și ilustrativ utilizând o metodă retrospectivă de prelucrare a informațiilor. Nu în ultimul rând, se poate realiza un exercițiu subtil de observație asupra metodologiei implementate de către specialiștii vremii, în comparație cu principiile și rigorile din ziua de astăzi. Rezultatele multifacetate vor contribui cu siguranță la o mai bună înțelegere a muzeologiei ca știință și a evoluției acesteia în zona de nord-vest a României.

Lista de inventar. Detalii grafologice și metodologice.

Înainte de a trece la analiza propriu-zisă a conținutului, este necesară sublinierea câtorva precizări grafologice care vor permite o mai bună înțelegere a contextului istoric în care această listă a fost realizată. Primul registru al Societății ce se mai păstrează în continuare în colecțiile muzeului nostru cuprinde intervalul de timp 1872-1885⁷, oferind date gestionare cu privire la 14 ani de activitate. Spre deosebire de standardele actuale, în secolul al XIX-lea, metoda de înregistrare a pieselor a fost puțin mai diferită, muzeologia ca știință aflându-se atunci doar într-o etapă incipientă de cristalizare. Preluând modelul Muzeului Național Maghiar din Budapesta⁸, membrii colectivului orădean au optat să utilizeze un tabel cu șase rubrici de informații (număr, data intrării, donatorul, descriere, locul descoperirii, observații) cu numere separate de inventar date fiecărei piese în parte. La începutul fiecărui an, număratoarea era reluată, obiectele fiind ordonate cronologic în funcție de momentul în care acestea intrau în posesia asociației. Pentru a identifica piese, se atașa o etichetă mică (se scria direct pe hârtie dacă era vorba de un document), unde se specifica numărul și anul în care a intrat, câteodată menționându-se și fila din registrul de inventar⁹.

⁵ Tiberiu Alexandru Ciorba, *Din istoria Societății de Arheologie și Istorie a orașului Oradea. Primul registru de inventar pe anul 1872*, în *Acta Musei Maramosiensis*, nr. XIX/2023 (în continuare: Tiberiu Alexandru Ciorba, *Din istoria Societății...*), p. 254-274; Idem, *The Society of Archaeology and History of Oradea. Typological Analysis of the Inventory Ledger from 1873*, în *Acta Musei Napocensis Historica*, nr. 61/II, 2024 (în continuare: Tiberiu Alexandru Ciorba, *The Society of Archaeology...*), p. 101-131.

⁶ Bölöni Sándor, *Tárlati ör jelentése, a „Biharvármegyei Régészeti és Történelmi Egylet” tárlatának állapotáról az 1874-75 egyli. Évben*, în *A Biharvármegyei Régészeti és Történelmi Egylet Közlönye*, nr. I/3, iunie, 1875, p.49-51: prezentarea este extrem de sumară, fiind menită mai degrabă să ofere o imagine generală a pieselor. În același timp, câteodată, la sfârșitul fiecărui număr, la secția intitulată „Comunicări mixte”, mai erau pomenite obiectele ce intrau în colecții împreună cu numele donatorilor.

⁷ Muzeul Țării Crișurilor Oradea, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 1882.

⁸ Bölöni S., *op. cit.*, p. 50.

⁹ Multe dintre piesele muzeului conțin formule standardizate precum „9/1900”, adică piesa cu numărul de inventar 9 din anul 1900, alături câteodată de ștampila originală a Societății. Dincolo de faptul că este o metodă inadecvată astăzi de gestiune, aceasta este și extrem de intruzivă asupra actelor, mai ales deoarece scrisul ocupă un spațiu destul de mare. În prezent se preferă un mijloc de înregistrare cât mai subtil, astfel încât integritatea piesei să fie asigurată și în același timp să poată fi utilizată și într-un cadru expozițional fără a deranja vizual.

În 1872, când Societatea s-a format, poziția de custode a fost ocupată într-o primă fază de profesorul de istorie și geografie de la arhigimnaziul orădean, clericul Cséplő Péter (1837-1900), iar mai apoi pe rând de către Bölöni Sándor și Középešsy Gyula¹⁰. Contribuțiile profesorului în sfera cercetării istorice locale au avut un impact semnificativ asupra evoluției instituției și au venit ca un sprijin adevărat în organizarea incipientă. Chiar și după moartea sa din data de 10 noiembrie 1900, la ședința Consiliului de conducere din 9 iunie 1901, în frunte cu președintele Beóthy László, colectivul a hotărât să înregistreze meritele sale, probabil într-un volum omagial și mai apoi să ofere cartea Ordinului Premonstratens, din care el a făcut parte¹¹. În ceea ce privește registrul în sine, o primă problemă ce a trebuit rezolvată a fost identificarea informațiilor originale. Din câte se pare, lista a fost modificată de către mai mulți autori, scrisul original (tuș de culoare neagră) fiind suprapus de către alte însemnări, unele făcute cu creion grafic sau cu tuș de culoare roșie. Din acest motiv, partea referitoare la anul 1875 conține atât detaliile inițiale, cât și notele ulterioare ale altor specialiști, care schimbă oarecum imaginea și interpretarea contextului istoric¹². Cazul nu este singular, și alți ani (1872, 1873, 1874, 1876) aflându-se în aceeași situație. Modificările pot fi încadrate în două categorii: cele referitoare la numărul de inventar și completările informaționale. În primul caz, a fost vorba, cel mai probabil, de o verificare mai târzie, unde fiecare piesă a fost reidentificată, iar dacă aceasta lipsea, numărul respectiv era tăiat și numărătoarea refăcută. În cea de-a doua situație a fost vorba de adăugarea unor date suplimentare cu privire la proveniența, descrierea sau chiar starea de conservare în care se aflau la momentul respectiv. De obicei, cele din urmă au fost realizate cu creionul grafic și adnotările erau succinte. În baza cercetărilor anterioare¹³, s-a ajuns la concluzia că responsabil pentru marea majoritate a rectificărilor a fost Középešsy Gyula, iar ele au fost făcute undeva la sfârșitul secolului al XIX-lea. Motivul pentru revizuirea depozitelor nu se cunoaște; cel mai probabil s-a datorat deschiderii primului sediu al Societății în 1896¹⁴, moment în care asociația a beneficiat de un spațiu suficient, care a trebuit organizat într-un mod cât mai optim. Cert este că vechile liste au fost reluate și au suferit intervenții vizibile. Tot el, la data de 29 noiembrie 1899, a realizat un mic tabel explicativ pe pagina de gardă, unde a subliniat ce ani se regăsesc, la ce pagini, câte pagini are fiecare listă și câte obiecte a găsit după verificările sale. Ținând cont de valențele situației, prima întrebare de cercetare care se formează este: cine a fost autorul original? Între 1872 și 1876, regăsim un scris caligrafic și uniform ce reușește să descrie succint și clar fiecare obiect în parte. Din 1877 ductul se schimbă, devenind mult mai dezorganizat, iar tușul negru este înlocuit cu creion grafic. Textul este mult mai greu de citit, iar informațiile devin lacunare, semn că este vorba de o cu totul altă persoană. Ipoteza cea mai plauzibilă în legătură cu identitatea primului autor ar fi în favoarea lui Cséplő Péter. Potrivit unor istorici precum Lakatos Attila, el ar fi fost singurul cu experiența și cunoștințele necesare pentru a organiza artefactele într-un mod calificat¹⁵. Cu toate acestea, același autor afirmă că el s-ar fi retras din asociație undeva în anul 1874 din motive de sănătate și obligații față de postul său de profesor la Arhigimnaziul Premonstratens¹⁶. Aspectele grafologice ar contrazice acest lucru, deoarece ductul ordonat continuă inclusiv până în 1876, sugerând că Cséplő ar mai fi contribuit sub o anumită formă. Din nefericire, n-a putut fi deocamdată găsit un exemplu secundar cu scrisul său (o scrisoare sau un document) pentru a face o comparație clară, dar considerăm că sunt destule argumente ce ar întări cel puțin această ipoteză.

Lista de inventar a anului 1875 cuprinde în total opt file și se aseamănă din punct de vedere metodologic și al formei utilizate cu celelalte din anii precedenți¹⁷. Au putut fi identificate în total 285 de intrări separate, care împreună însumează 304 piese reale. Diferența se explică prin faptul că, în cinci cazuri, autorul a notat mai multe piese deodată la o singură intrare, mai ales când a fost vorba de obiecte arheologice, precum cioburi de lut din vase sparte. Din acestea, la mai puțin de 25 de ani, Középešsy Gyula a reușit să găsească doar jumătate, adică 157 de piese pe care le-a renumerotat cu roșu. Din cauză că în primii ani Societatea nu a dispus de un sediu propriu, fiind forțată să închirieze diferite spații prin oraș, activitatea sa științifică a fost fără îndoială marcantă și, după cum se poate vedea, inclusiv unele obiecte aflate în patrimoniu au dispărut. Au putut fi reperate trei greșeli de redactare: s-a sărit peste numărul de

¹⁰ <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/>, accesat la 10 martie 2025.

¹¹ Némethy Gyula, *A Biharvármegyei és Nagyváradi Régészeti és Történelmi Egylet 1901/1902-iki. Évkönyve*, Nagyvárad, 1902, p. 78.

¹² În realizarea statisticilor, analiza de față a ținut cont de informațiile originale care au fost făcute în anul 1875, menționându-se acolo unde este nevoie și schimbările ulterioare.

¹³ Tiberiu Alexandru Ciorba, *Din istoria Societății...*, p. 255; Idem, *The Society of Archaeology...*, p. 106.

¹⁴ Livia Roșu, *Istoricul primului edificiu stabil al muzeului orădean, în Centenar muzeal orădean 1872-1972*, Oradea, 1972, p. 83-87.

¹⁵ Lakatos-Balla Attila, *A Biharvármegyei és Nagyváradi Régészeti és Történelmi Egylet jegyzőkönyvei*, în Emődi András, *Miscellanea Historica Váradinensia I. Tanulmányok Nagyváradi újkori történetéből*, Partium Kiadó, Nagyvárad, 2009, p. 204, p. 212.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Muzeul Țării Crișurilor Oradea, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 1882, f. 52-59.

inventar 104 (o greșeală originală aparținând lui Cséplő Péter), la numărul de inventar 137 (noua numărătoare) s-a menționat că piesa a fost scrisă pe pagina anterioară, iar la sfârșitul listei noul număr 154, o fibulă de argint cu decorații de sticlă/piatră roșie, a fost de fapt reidentificată ca fiind fibula de la numărul 157 în numărătorea originală¹⁸. Rubricile referitoare la locul descoperirii și observații au rămas de cele mai multe ori necompletate, probabil din cauză că donatorii nu au avut ce să raporteze sau n-au putut oferi alte date. Doar 30 de obiecte conțin informații adiționale, dintre care 24 de mențiuni fac referire la locul descoperirii, iar celelalte au subliniat mai mult starea de conservare sau alte amănunte adiționale. În total, au putut fi identificați aproximativ 32 de donatori, dintre care trei au fost notați sub formă de grup sau de administrații civile, precum cea a orașului Oradea sau a studenților Academiei de Drept. Pe lângă aceștia, patru monede au fost oferite din partea unui donator notat doar cu inițialele „N.N.” și alte două intrări au rămas goale¹⁹. Ce au însemnat aceste litere rămâne în continuare un mister, mai ales că sub aceeași formă apare și în cadrul Buletinului, probabil o persoană care a dorit să rămână anonimă²⁰. Din totalul intrărilor, doar 12 nu au menționat de la cine provin. Consultând lista membrilor Societății publicată alături de Statute chiar în 1875, șase donatori se pare că erau mai implicați în sprijinirea asociației decât alții. Trei dintre ei, Gyalokay Lajos junior, Bölöni Sándor junior și Gálbory Sámuel, pe lângă faptul că erau membri regulari, au ocupat și funcții importante în conducerea organizației, primul fiind secretar, al doilea custode, iar ultimul trezorier²¹. Pe lângă aceștia, au mai fost identificați alți trei membri, tot regulari, Marky Sándor, Hanák Bódog și Molnár József²². Comparativ cu anii precedenți, raportul dintre contribuția membrilor și a non-membrilor a fluctuat, luând în considerare și faptul că numărul pieselor era diferit: în 1872 au fost în total 92 de donatori, dintre care 14 membri (15%), iar în 1873 18 donatori, dintre care șase membri (33%)²³.

În ceea ce privește fluctuația pieselor, anul 1875 este asemănător cu ceilalți de dinainte, în sensul în care numărul de obiecte intrate lunar este destul de scăzut, de obicei sub zece, existând doar câteva excepții în cazul lunilor aprilie, mai, iulie și decembrie, prima dintre ele aducând aportul cel mai consistent, peste 100 de piese. Din punct de vedere tipologic, din nou monedele sunt majoritare, cu 138 de exemplare. În continuare, aria numismaticii a dominat sfera donațiilor, dar în același timp celelalte obiecte tridimensionale au început să-și îmbunătățească situația.

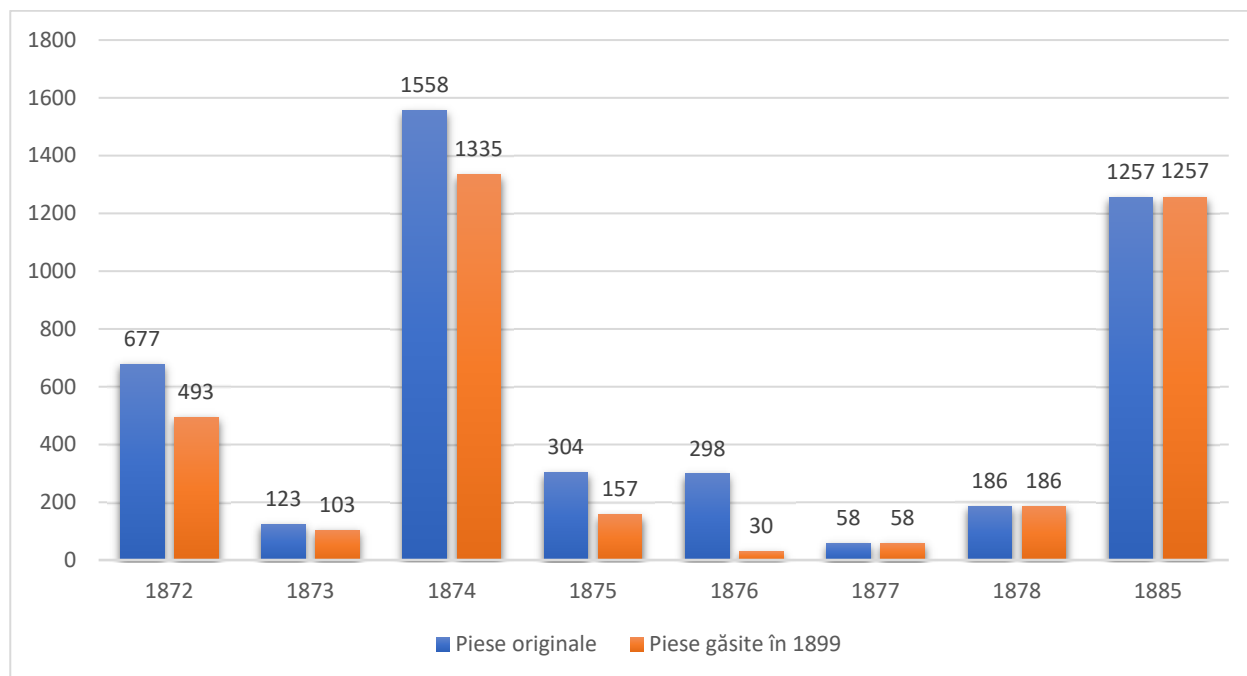

Fig. 1. Statistica pieselor din primul registru de inventar al Societății de Arheologie, 1872-1885

¹⁸ *Ibidem*, f. 54, f. 58-59.

¹⁹ *Ibidem*, f. 55.

²⁰ *A Biharvármegyei Régészeti és Történelmi Egylet Közlönye*, nr. I/Április, 1875, p. 24.

²¹ *A Biharvármegyei Régészeti és Történelmi Egylet Alapszabályai*, Nagyvárad, 1875, p. 9-10.

²² *Ibidem*, p. 11-12: Molnár József a fost trecut în registrul original drept Molnár Péter, dar este vorba de aceeași persoană.

²³ Tiberiu Alexandru Ciorba, *Din istoria Societății...*, p. 259-260; Idem, *The Society of Archaeology...*, p. 119.

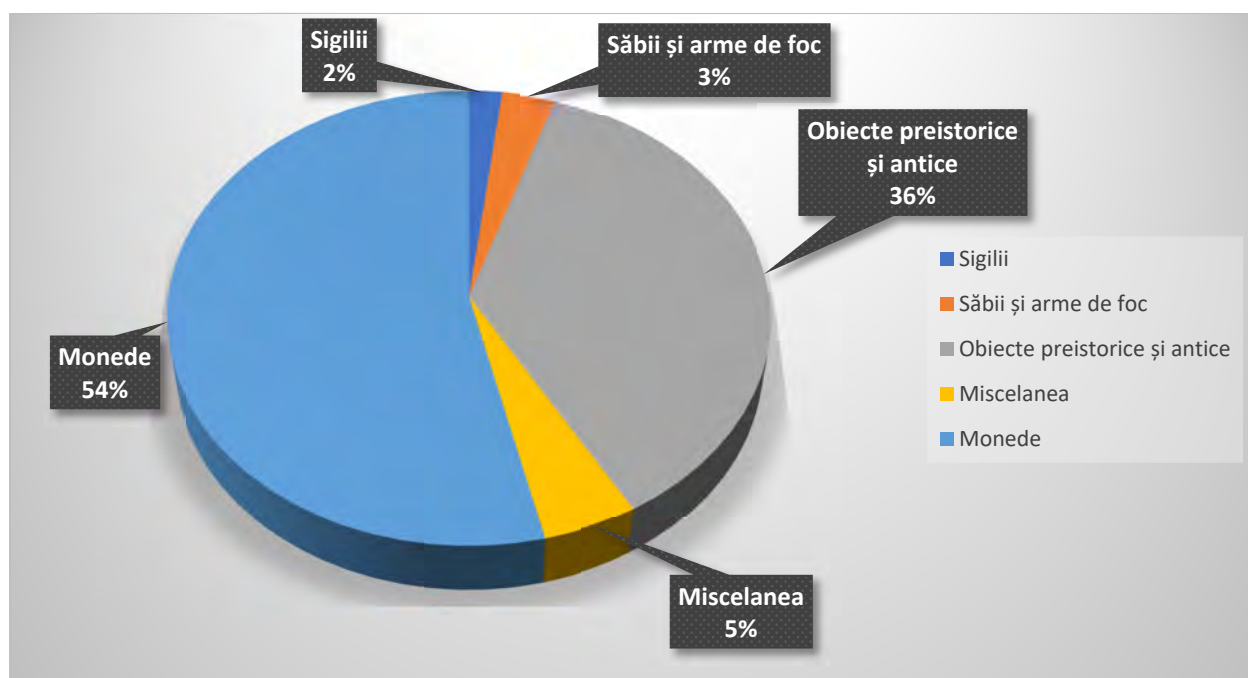

Fig. 2. Împărțirea tipologică a pieselor intrate în anul 1875

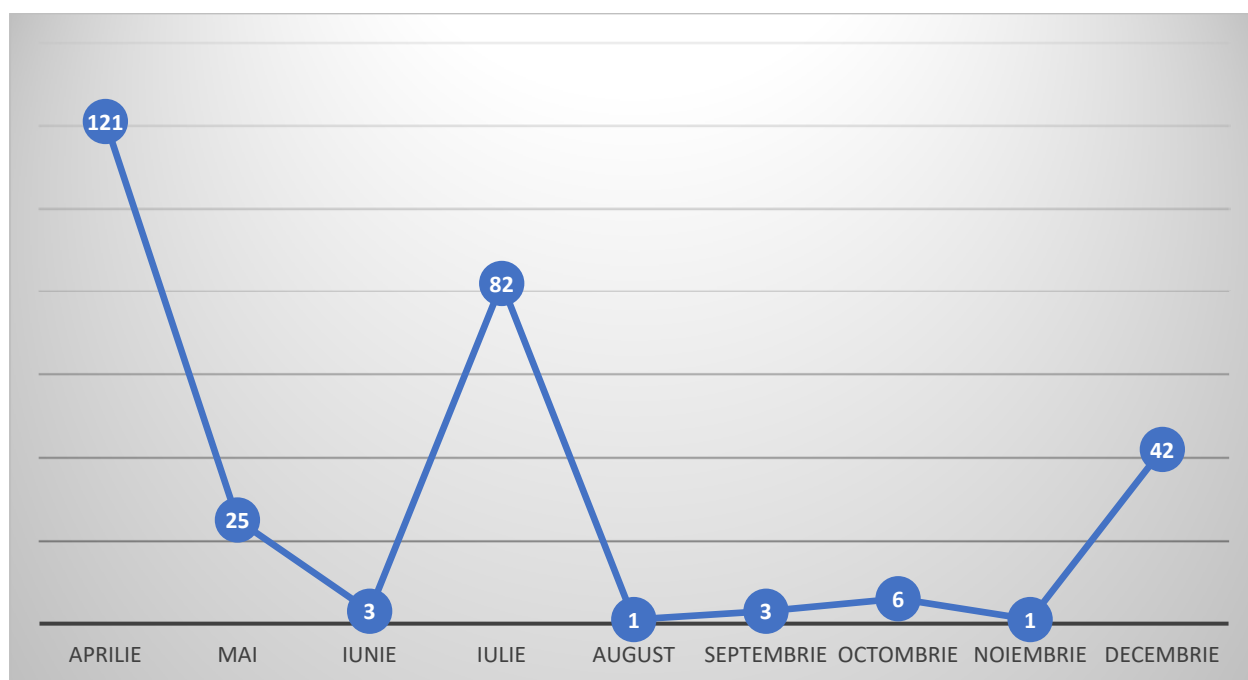

Fig. 3. Fluctuația pieselor intrate în colecțiile Societății de Arheologie în anul 1875

Luna	Ziua	Nr. de piese donate	Numele donatorilor
Aprilie	2	3	Szakács Imre
	15	2	Reviczky Károly
	16	1	Éder János
	17	1	Balogh Imre
	25	55	Grósz Gyula
	26	58	Misurai Ignác
	28	1	Márton Ferenczné
Mai	3	9	Orașul Oradea
	15	6	N.N.
	26	10	Molnár Péter
Iunie	3	2	Som József, G. Szilágyi Gábor și soția Sándor Zsuzsána
	8	1	Ifj Gyalokay Lajos
Iulie	18	8	Bereczky Sándor, Kis Elek, Huzella Gyula, Studenții Academiei de Drept din Oradea
	24	74	Márky Sándor, Nuszbeek Sándor
August	3	1	Ifj Bölöni Sándor
Septembrie	24	3	Reviczky Károly
Octombrie	14	6	Füleki Anna
Noiembrie	18	1	Gálbory Sámuel
Decembrie	29	42	Baranyi Béla, Nuszbeek Sándor, Bereczky Géza, Bisztricsányi N., Sal Ferencz, Füleki Anna, Ifj Bölöni Sándor, Hanák Bódog, Ifj Gyalokay Lajos, Csizmadia György, Dr. Földy János, Vidovich József, Goldner Fülöp, Szivák István, Baranyi Ferencz

Tabel nr. 1. Statistica obiectelor intrate în patrimoniul Societății: data, numărul și numele donatorilor
(Sursa: Colecția de Documente, Secția de Istorie, nr. inventar 1882, f. 1-12)

Statisticile generale relevă o imagine clară a componenței tipologice și a modului în care piesele au intrat în colecțiile Societății. Bibliografia oferă doar date sporadice cu privire la acest an, majoritatea informațiilor regăsindu-se în *Buletinul Societății*. La sfârșitul fiecărui număr, în cadrul secțiunii intitulate „Comunicări mixte”, editorii publicației au rezervat un loc special unde „știrile culturale” locale erau prezentate. Datele sunt extrem de succinte, menite doar să sublinieze contribuția cetățenilor și să mai aducă la cunoștința cititorilor măsurile luate de asociație pentru a-și îmbogăți patrimoniul. Prima astfel de mențiune s-a făcut în cel de-al doilea număr, când a fost pomenit steagul donat de către Balogh Imre, care, de fapt, a provenit de la tatăl său, pastorul și superintendentul Balogh Péter²⁴. Numărul din iunie furnizează cele mai multe date cu privire la obiectele intrate în anul 1875 și despre direcțiile de cercetare pe care membrii colectivului le urmăreau. Au fost pomenite noile săpături demarate în zona Salca, în proximitatea fabricii de cărămizi a lui József Guttman, menționându-se că proprietarul a fost de acord inclusiv să doneze toate piesele arheologice²⁵. Tot în sfera obiectelor antice, Societatea a făcut un apel direct către populația rurală pentru a obține orice fel de artefacte preistorice, artefacte ce urmau să fie utilizate într-o expoziție organizată cu prilejul Congresului Arheologic

²⁴ A Biharvármegyei Régészeti és Történelmi Egylet Közlönye, nr. II/Május, 1875, p. 40.

²⁵ Ibidem, nr. III/Iunius, p. 55.

Internațional de la Budapesta din anul 1876²⁶. Atât de mare a fost interesul pentru colectarea vestigiilor, încât pe ultima pagină a publicației s-a subliniat că Societatea era dispusă inclusiv să plătească pentru cele cu o valoare istorică mai ridicată. Tot în această secțiune este oferită și o listă scurtă cu numele donatorilor și obiectele predate²⁷. Urmărind șirul de persoane și comparând inventarul original, s-a putut observa că acestea au fost trecute în ordine cronologică direct din documentația internă. O singură discrepanță a putut fi remarcată: știrea a făcut referire la o donație de patru monede din argint și șase antichități romane și egiptene oferite de un anume Molnár József²⁸. Cu toate acestea, consultând inventarul original, la rubrica de donatori a fost trecut Molnár Péter, probabil un al doilea nume²⁹. Curios, cele patru monede au fost descrise, dar în ceea ce privește antichitățile, doar trei sunt marcate, restul neavând nicio informație sau vreo descriere suplimentară³⁰. În numărul din luna iulie sunt menționate donațiile doamnei Füleky Anna din comitatul Zemplén și ale lui Nuszbeke Sándor (1848-1922) din Sarkad³¹. Cel din urmă, după terminarea studiilor, a devenit funcționar economic și, mai târziu, administrator domenal în Gyula³². Din câte se pare, a fost un arheolog amator, colecționând tot felul de antichități descoperite în jurul localității sale. A donat Societății numeroase obiecte în primii ani (7 în 1872 și 40 în 1874) din fier, bronz, fragmente ceramice și chiar una din aur, o monedă belgiană din 1830³³. Descoperirile sale au fost atât de importante, încât în monografia localității Sarkad, scrisă de către Márky Sándor (1853-1925)³⁴, acesta a subliniat că piesele găsite în apropierea cetății Peckes au provocat o senzație la expoziția din Budapesta din 1876³⁵. Despre Füleky Anna multe nu se cunosc; posibil să fi fost fiica unui moșier din Bodrogkeresztúr, care s-a măritat cu Bertalan Kilián (1858-1908)³⁶. Un caz mai fericit de îmbunătățire a provenienței și a detaliilor legate de obiecte a apărut în numărul din noiembrie. Contribuția lui Szivák István, descrisă în registrul original ca fiind un sigiliu vechi³⁷ (o descriere lacunară foarte generală), a fost dezvăluită în *Buletin* ca fiind în realitate sigiliul localității Bereg-Böszörmény din anul 1692³⁸. Același tipar a fost descris mai în detaliu spre sfârșitul secolului al XIX-lea de către Középpessy Gyula, de la care aflăm că în cadrul câmpului sigilar se regăsea un scut cu cinci trandafiri având un mâner scurt din fier și matricea argintată³⁹. Tot așa, donația enigmaticului „N.N.”, specificat în *Buletin* că a oferit o bancnotă de 1000 de franci și șase monede, dar în registru bancnota nu apare la descriere, intrarea fiind goală⁴⁰.

Nu în ultimul rând, trebuie amintit raportul special întocmit și prezentat în fața adunării Societății de către Bölöni Sándor, cu privire la evoluția colecțiilor Societății în intervalul de timp 1874-1875⁴¹. Luând în considerare că articolul a fost publicat în numărul din iunie, detaliile prezentate nu acoperă decât prima jumătate a anului. Mai mult decât atât, autorul a utilizat o abordare foarte generală, optând să expună cifrele pe toți anii începând din 1872, astfel că nu se pot distinge cele mai noi de cele vechi. Cu toate acestea, datele statistice sunt interesante cel puțin dintr-o perspectivă comparativă. Din calculele sale, până la mijlocul anului 1875, asociația a reușit să strângă în total 2930 de obiecte care au fost împărțite de către Bölöni în următoarele categorii tematice: antichități 503, monede 1854, documente 100, cărți 11 și obiecte ce țin de istoria naturală 462⁴². Primele două categorii au fost împărțite la rândul lor în mai multe subcategorii:

²⁶ *Ibidem*, p. 55-56.

²⁷ *Ibidem*, p. 55.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Muzeul Țării Crișurilor Oradea, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 1882, f. 55.

³⁰ *Ibidem*, f. 55-56.

³¹ *A Biharvármegyei Régészeti és Történelmi Egylet Közlönye*, nr. V/Iulius, 1875, p. 88; <https://nuszbeke.sandor.kuthi.eu/family.php>, accesat la 17 martie, 2025.

³² <http://mek.niif.hu/03600/03630/html/n/n18117.htm>, accesat la 17 martie, 2025.

³³ Muzeul Țării Crișurilor Oradea, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 1882, f. 4, 8, 17-18.

³⁴ A fost un istoric și membru al Academiei de Științe Maghiare originar din Sarkad: https://hu.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1rky_S%C3%A1ndor, accesat la 17 martie, 2025.

³⁵ Márky Sándor, *Sarkad története*, Kiadja Kókai Lajos, Budapest, 1877, p. 15.

³⁶ Hógye István, *Zempléni históriák*, Miskolcs, 2002, p. 344.

³⁷ Muzeul Țării Crișurilor Oradea, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 1882, f. 59.

³⁸ *A Biharvármegyei Régészeti és Történelmi Egylet Közlönye*, nr. VI/November, 1875, p. 103.

³⁹ Muzeul Țării Crișurilor Oradea, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 1882, f. 135.

⁴⁰ *A Biharvármegyei Régészeti és Történelmi Egylet Közlönye*, nr. I/Aprilis, 1875, p. 24; Muzeul Țării Crișurilor Oradea, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 1882, f. 55.

⁴¹ *A Biharvármegyei Régészeti és Történelmi Egylet Közlönye*, nr. III/Iunius, 1875, p. 49-51.

⁴² Bölöni S., *op. cit.*, p. 50.

Categorie generală	Subcategorie	Total piese
Antichități	Egiptene	36
	Etrusce	22
	Romane	23
	Obiecte din piatră	19
	Obiecte din os	2
	Obiecte din bronz	30
	Ceramică preistorică	28
	Obiecte din fier mai timpurii	28
	Obiecte din fier mai recente	29
	Bijuterii din argint	20
	Sigilii	6
	Mărgele	169
	Obiecte miscelane	91
	Total	503
Monede	Grecia	1
	Barbare	1
	Medalii	96
	Frizia	26
	Bayern	18
	Franța	39
	Transilvania	13
	Polonia	124
	Rusia	44
	Prusia	23
	Anglia	21
	Turcia	23
	Elveția	9
	America	6
	Belgia	10
	Imperiul Roman	107
	Austria	391
	Ungaria	394
	Alte națiuni	446
	Total	1854

Tabel nr. 2. Împărțirea tematică a colecțiilor Societății de Arheologie realizată de către Bölöni Sándor, 1872-1875

Autorul a specificat la final că, pe lângă monedele enumerate, Societatea mai deținea la momentul respectiv alte 184 de exemplare sub formă de împrumut de la diferite persoane fizice. Pe deasupra, mai aveau 62 de bancnote, aducând totalul numismatic la 3110 bucăți⁴³. Comparând cifrele cu ce se regăsește în registrul original, datele oarecum se contrazic. Este totuși important de reținut faptul că sursele primare ce pot fi consultate astăzi reprezintă doar o fracțiune din cele inițiale, astfel că diferențele cantitative sunt neglijabile. Spre exemplu, în registrul păstrat nu s-a găsit până la 1875 niciun document sau carte inventariată, dar este clar din raportul custodelui că acestea au fost undeva înregistrate, semn că o documentație suplimentară exista, dar astăzi este deocamdată pierdută. Tot așa, împărțirile tipologice sunt oarecum aleatorii și nu permit identificarea concretă a pieselor individuale. În analiza de mai jos s-a urmărit oarecum aceeași direcție în definirea categoriilor, accentuându-se mai mult caracterul tipologic, astfel încât grupele de artefacte să se potrivească și mai bine tematic.

⁴³ Bölöni S., *op. cit.*, p. 51.

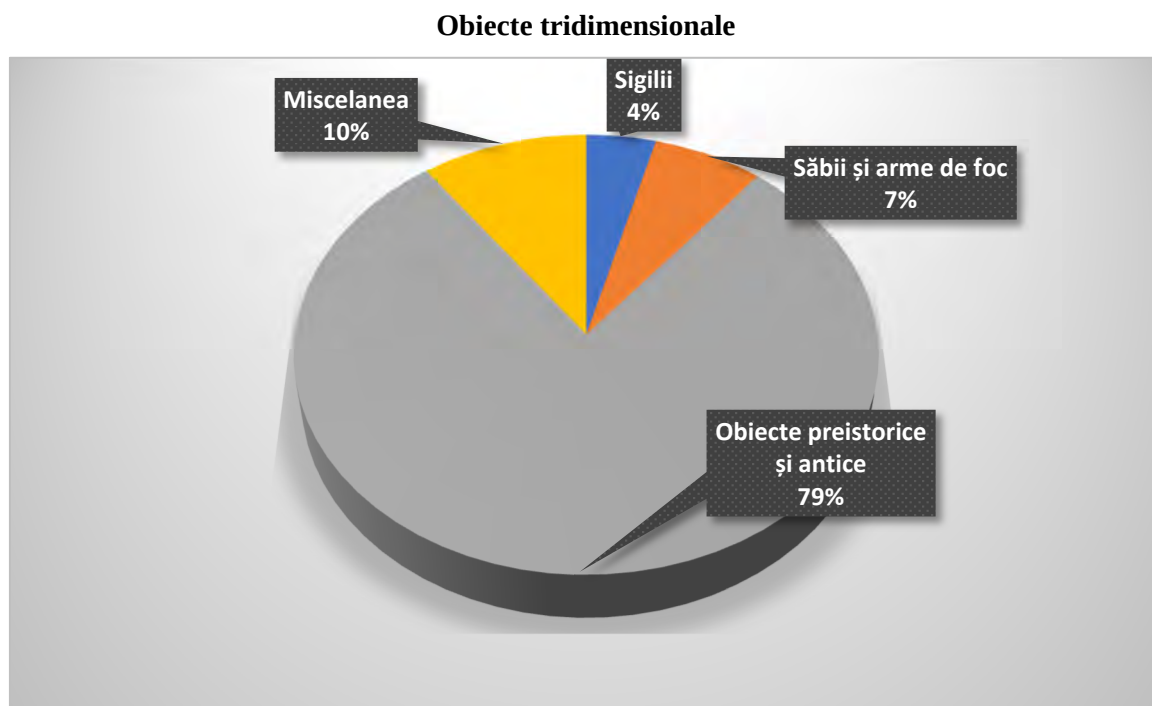

Fig. 4. Statistica pieselor tridimensionale intrate în anul 1875

Obiectele tridimensionale primite în anul 1875 ilustrează într-un mod unic valențele trecutului local și nu numai. Pieseile aparțin unui interval cronologic generos, pornind din cele mai vechi timpuri și ajungând până în secolul al XIX-lea. Cantitativ, cele mai multe sunt obiectele desemnate ca fiind preistorice sau antice, cu 94 de bucăți (fragmente ceramice, vase, unelte), mai apoi cele aleatorii, cu 12, pe locul al treilea, săbiile și armele de foc, cu opt, și, nu în ultimul rând, cinci sigilii. În total, au fost notate în registru 102 intrări cu 119 obiecte fizice. S-au putut repera patru cazuri în care mai multe numere de inventar au fost comasate la o singură intrare. Dintre acestea, în 1899, Középeşy Gyula a reușit să găsească doar 67, 35 fiind marcate ca pierdute. În total au putut fi identificați 24 de donatori, dintre care șase au fost membrii regulari ai asociației, aceiași șase care au fost pomeniți mai devreme: Gyalokay Lajos junior, Bölöni Sándor junior, Gálbory Sámuel, Marky Sándor, Hanák Bódog și Molnár József. Multe dintre artefacte au fost rezultatul descoperirilor arheologice din jurul orașului Oradea și al comitatului Bihor. Astfel, la rubricile de proveniență și observații s-au găsit aproximativ 21 de adnotări pentru 24 de piese, subliniindu-se locația unde au fost găsite, detalii despre starea lor de conservare sau chiar vitrina unde, în final, au fost expuse mai târziu.

A) Sigilii

Nr. vechi	Nr. nou	Data intrării	Donatorul	Descriere
1	1	2 aprilie	Szakács Imre, din partea Breslei Cizmarilor din Oradea-Mare	Tipar sigilar. Sigiliul Breslei Privilegiate a Cizmarilor din Oradea-Mare 1753
2	2	2 aprilie		Tipar sigilar. Sigiliul Breslei Cizmarilor din Oradea-Olosig 1773
3	X	2 aprilie		Tipar sigilar. Cizmă maghiară cu pinten și cu unelte specifice. Pe lateral N.V. 1723
272	144	29 decembrie	Füleki Anna	Sigiliu
294	151	29 decembrie	Szivák István	Tipar sigilar vechi

Tabel nr. 3. Lista sigiliilor intrate în colecțiile Societății de Arheologie, 1875

Cinci sigilii au putut fi identificate, trei dintre ele din secolul al XVIII-lea aparținând vechilor bresle meșteșugărești locale. Unul dintre acestea, cel din 1753, a reușit să supraviețuiască, fiind păstrat în cadrul colecției de obiecte tridimensionale sub numărul de inventar 5481. În prezent face parte din expoziția de bază a muzeului și s-a utilizat în sala nr. 20 de la etajul I intitulată „Meșteșuguri, comerț și viață cotidiană în comitatul Bihor”. Donatorul, Szakács Imre, mai mult ca sigur că a fost un meșter ce a aparținut asociației, chiar dacă titlul său a rămas nespecificat. Probabil a dorit să onoreze memoria vechiului colectiv prin oferirea acestor vestigii. În numărul din iunie al *Buletinului Societății* aflăm de primirea pieselor și de faptul că membrii colectivului și-au manifestat direct dorința de a intra în contact cu vechile bresle și de a prelua obiectele lor (sigilii, lăzi sau instrumente de lucru) pentru a le salva⁴⁴. Deci nu este de mirare că într-un final câteva au ajuns aici. După cum s-a pomenit mai sus, sigiliul provenit de la Szivák István a aparținut localității Bereg-Böszörmény, fiind din 1692. Din nefericire, la reinventarierea realizată undeva la sfârșitul secolului de către Középeşy Gyula, deja unul dintre tiparele sigilare (cel mai vechi din 1723) dispăruse⁴⁵.

B) Săbii și arme de foc

Nr. vechi	Nr. nou	Data intrării	Donatorul	Descriere
155	64	8 iunie	Ifj. Gyalokay Lajos	Sabie maghiară curbată
257	133	18 noiembrie	Gálbory Sámuel	Sabie lată curbată cu inscripția „Fringia”
267	140	29 decembrie	-	Armă de foc prusacă
268	141	29 decembrie	Bereczky Géza	Sabie dreaptă
269	142	29 decembrie	Bisztricsányi N.	Armă de foc, țeava decorată cu figuri din bronz
274	145	29 decembrie	Ifj. Bölöni Sándor	Sabie dreaptă
275	146	29 decembrie	Hanák Bódog	Cuțit cu lama din argint și mânerul din fildeș
302	155	29 decembrie	Hanák Bódog	Mecanism de tragere al unei puști cu cremene

Tabel nr. 4. Lista armelor intrate în colecțiile Societății de Arheologie, 1875

Armele au fost și ele prezente în lista de donații din anul 1875, într-un număr mult mai mare și mai divers decât în cei precedenți. În total, a fost vorba de patru săbii (tipuri diferite), un cuțit și trei arme de foc primite de la șase donatori⁴⁶. Se pare că acestea au provenit din colecții particulare și nu au fost rezultatul unor descoperiri arheologice. Primul exemplar, donat de către Gálbory Sámuel, a fost o sabie curbată cu inscripția „Fringia”. La numărul de inventar 6045 din registrul de obiecte tridimensionale se regăsește un model asemănător, iar la proveniență s-a specificat că anul în care a intrat a fost 1885. Pe lângă termenul criptic, se mai regăsesc imagini stilizate cu reprezentări ale soarelui, lunii și ale câtorva stele. Conspectând vechiul tabel din acel an, n-a putut fi găsită nicio sabie de acest tip, astfel că tindem să credem că a fost vorba de o greșală de înregistrare din partea noilor muzeografi. Mai mult decât atât, anul 1885 nu se regăsește niciunde pe armă, astfel că nu știm de unde provine cronologia stipulată. Inscripția misterioasă are o poveste mult mai lungă ce ține atât de tradiția de fabricare a săbiilor, cât și de aspectele politice și sociale maghiare din perioada modernă. Specialiștii au înaintat mai multe ipoteze care ar putea explica acronimul întâlnit. În primul rând, termenul a fost uzitat în special în spațiul otoman sub forma „frenia” pentru a sublinia săbii curbate în stil vest-european (italian/francez), subliniind puritatea oțelului din care a fost făcută lama, fiind practic o marcă și o garanție a calității⁴⁷. În același timp, literele respective în tradiția maghiară ar fi făcut referire la revolta condusă de Francisc Rákóczi al II-lea contra austriecilor la începutul secolului al XVIII-lea, însemnând „Franciscus Rákóczi In Nomine Gentis Insurgit Armis”⁴⁸. A purta o astfel de sabie era un semn de patriotism și o dorință de a apăra drepturile națiunii maghiare. Concomitent, acronimul fiind prezent pe arme mult mai vechi decât răscoala respectivă, în imaginarul german ar fi însemnat „Fridericus Rex Hungariae In Germania Imperator Augustus”⁴⁹.

⁴⁴ A Biharvármegyei Régészeti és Történelmi Egylet Közlönye, nr. III/Iunius, 1875, p. 55.

⁴⁵ Muzeul Țării Crișurilor Oradea, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 1882, f. 52.

⁴⁶ Doar în cazul armei de foc prusace nu a fost notat niciun nume.

⁴⁷ A Pallas Nagy Lexikona, VII.Kötet Fekbér-Geszt, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1894, p. 659.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ <http://www.vikingsword.com/vb/showthread.php?t=11039>, accesat la 25 martie, 2025: explicația nu este întru totul sigură, acestea fiind doar ipoteze.

La numărul de inventar 6057 avem un hanger cu lama scurtă, motive florale și plăselele de fildeș în formă de șa, care se presupune că ar fi intrat tot în acest an. Descrierea realizată se potrivește destul de bine cu un cuțit donat de către Hanák Bódog la data de 29 decembrie, analizele mai recente plasând originea obiectului undeva în secolul al XVII-lea⁵⁰. Mai există tot așa la numărul de inventar 6065 o sabie cu lama dreaptă cu două tăișuri din secolul al XVIII-lea, cu garda în formă de pară, gravuri pe lamă și mânerul terminat într-un cap de leu. Și aceasta a provenit tot din colecția veche a Societății, păstrându-se pe lamă inclusiv o parte din vechea etichetă. Comparând datele, nu putem spune cu siguranță dacă a fost vorba de cea donată de Bereczky Géza sau de Bölöni Sándor, ambele descrise ca fiind săbii drepte, dar fără alte informații adiacente⁵¹. Nu în ultimul rând, același Hanák Bódog a oferit tot la data de 29 decembrie un așa-numit „mecanism de tragere a unei puști de foc”⁵². Căutând printre piesele actuale, au putut fi reperate două obiecte asemănătoare la numerele de inventar 9151 și 9169, definite simplu drept „Mecanism de fier din secolele XVII-XVIII”. Consultând pozele, s-a putut vedea clar că în realitate era vorba de două sisteme de tragere de la niște puști vechi, patul și țeava lipsind. Pe exemplarul de la 9169 s-a mai păstrat la fel ca la sabie un colț din vechea etichetă.

C) Obiecte preistorice și antice

Nr. vechi	Nr. nou	Data intrării	Donatorul	Descriere
6	X	16 aprilie	Éder János	Daltă de piatră
138	58	26 mai	Molnár Péter	Statuie egipteană. Se află în dulapul VI
139	59	26 mai	Molnár Péter	Vas etrusc
140	60	26 mai	Molnár Péter	Opaiț roman
150-153	61-62	3 iunie	Som József	Bucăți de obsidian
156	X	18 iulie	Bereczky Sándor	Unealtă de piatră din bazalt
157	X	18 iulie	Notată altundeva	Fibulă din argint cu pietre prețioase (nr. 154)
159	X	18 iulie	-	Vas mare de lut
164	67	24 iulie	Márky Sándor	Fragment de cărămidă romană cu inscripția IIII VINI (Apii Jovini)
165	68	24 iulie	Nuszbek Sándor	Cupă din lut
166	69	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas de lut
167	70	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas de lut
168	71	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-o unealtă de piatră
169	72	24 iulie	Nuszbek Sándor	Topor din coarne de cerb
170	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas de lut
171	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	O bucată de lut măcinată la mijloc
172	73	24 iulie	Nuszbek Sándor	Cupă din lut
173	74	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas din lut
175	75	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas
176-185	76	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragmente dintr-un vas
186	77	24 iulie	Nuszbek Sándor	Ciocan din coarne de căprioară
187	78	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas din lut
188	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas de lut
190	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Inel de lut
191	79	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas din lut
193	80	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas de lut
194	81	24 iulie	Nuszbek Sándor	Inel de lut
195	82	24 iulie	Nuszbek Sándor	Ciocan din coarne de căprioară
196	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas de lut
197	83	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas de lut
198	84	24 iulie	Nuszbek Sándor	Lingură de lut
199	85	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas de lut
201	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas de lut

⁵⁰ Muzeul Țării Crișurilor Oradea, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 1882, f. 59.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*.

INTERFERENȚE. TRECUT, PREZENT, VIITOR

Nr. vechi	Nr. nou	Data intrării	Donatorul	Descriere
202	87	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas de lut
203	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas de lut
204	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas de lut
205	88	24 iulie	Nuszbek Sándor	Lingură de lut
206	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas de lut
207	89	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas de lut
208	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas de lut
209	90	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas de lut
210	91	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas de lut
211	92	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas de lut
212	93	24 iulie	Nuszbek Sándor	Inel de lut
214	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas de lut
215	95	24 iulie	Nuszbek Sándor	Inel de lut
216	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas de lut
217	96	24 iulie	Nuszbek Sándor	Inel de lut
218	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Bulgăr de lut
219	97	24 iulie	Nuszbek Sándor	Inel de lut
220	98	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas de lut
221	99	24 iulie	Nuszbek Sándor	Inel de lut
222	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment de lut dintr-un prăjitor (model)
223	100	24 iulie	Nuszbek Sándor	Recipient de lut
224	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un topor de piatră
225	101	24 iulie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un vas de lut
226	102	24 iulie	Nuszbek Sándor	Bulgăr de lut
227	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Pinten de fier
228	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas de lut
229	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Vas de lut.
230	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Mărgelă de lut
231	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Mărgelă de lut
232	X	24 iulie	Nuszbek Sándor	Mărgelă de lut
247	126	3 august	Ifj. Bölöni Sándor	Inel de lut
259	135	29 decembrie	Baranyi Béla	Unealtă de piatră șlefuită din mică
260	X	29 decembrie	Baranyi Béla	Fragment dintr-un vas de lut
261	136	29 decembrie	Nuszbek Sándor	Fragment dintr-un ciocan din coarne de căprioară
262	138	29 decembrie	Nuszbek Sándor	Obiect din lut în formă de capac cu o toartă în mijloc
263	139	29 decembrie	Nuszbek Sándor	Vas de lut, ars de culoare roșu-marou, cu toartele rupte
264	X	29 decembrie	Nuszbek Sándor	Piatră șlefuită de culoare roșu-închis. Piatră de testare?
276	147	29 decembrie	Ifj. Gyalokay Lajos	Fragment dintr-un vas de lut
277-279	X	29 decembrie	Csizmadia György	Fragmente dintr-un vas de lut
280-283	148-149	29 decembrie	Csizmadia György	Fragment dintr-un vas de lut Două bucăți.
284	150	29 decembrie	Ifj. Gyalokay Lajos	Vas de lut
285	X	29 decembrie	Dr. Földy János	Vas de lut cu motive liniare și două toarte pe lateral
301	X	29 decembrie	Hanák Bódog	Vas de lut mic, cu toarta ruptă
303	156	29 decembrie	Dr. Földy János	Vas mare de lut, cu decorații liniare și două toarte pe lateral

Tabel nr. 5. Lista obiectelor preistorice și antice intrate în colecțiile Societății de Arheologie, 1875

Din punct de vedere cantitativ, cea mai consistentă categorie a fost cea a obiectelor preistorice și antice. Desigur că în descrierile originale nicăieri nu apare această desemnare, fiind creată special în acest studiu pentru a sublinia tipologia și cronologia comune ale artefactelor. În total, a fost vorba de 77 de intrări cu 94 de piese fizice, dintre care doar 48 au mai supraviețuit până la sfârșitul secolului al XIX-lea. În patru locuri au fost trecute mai multe piese la o singură intrare, fiind vorba, în general, de fragmente ceramice sau bucăți de obsidian. Acestea au intrat în colecțiile Societății grație generozității a aproximativ 12 donatori, fiecare oferind în medie câte două bucăți. Aportul cel mai semnificativ l-a avut mai sus pomenitul Nuszbeek Sándor, care a adus 58, majoritatea fragmente ceramice descoperite cel mai probabil în jurul localității Sarkad. Obiectele au intrat treptat, de-a lungul anului fiind identificate șase luni (aprilie, mai, iunie, iulie, august, decembrie) cu o medie de 1-2 artefacte introduse. Cele mai multe au fost aduse în luna iulie (58) și luna decembrie (29). Spre deosebire de celelalte categorii, antichitățile, de cele mai multe ori, au provenit din descoperiri arheologice organizate sau complet întâmplătoare. Din acest motiv, avem numeroase detalii interesante la rubricile destinate provenienței. Tabelul conține în total 18 mențiuni de acest fel, subliniind, pe de o parte, locația descoperirii și, pe de altă parte, starea de conservare a pieselor, împreună cu gestiunea. Zece piese au fost aduse din diferite localități bihorene: o dalta de piatră donată de Éder János (pierdută mai târziu) de la Dereczke, trei bucăți de obsidian (una pierdută) oferite de Som József au fost găsite la Monostor Pályi, o altă unealtă din bazalt (pierdută), contribuția lui Bereczky Sándor, găsită la Măgești (Körözsölgy), o unealtă de piatră șlefuită și un fragment de vas (pierdut) găsite la Derna de către Baranyi Béla, un fragment dintr-un ciocan din coarne de animal, un obiect de lut în formă de capac cu o toartă, un vas de lut roșu-marونیu cu toarte rupte și o piatră șlefuită (pierdută) găsite de Nuszbeek Sándor în Sarkad și nu în ultimul rând, trei fragmente dintr-un vas ceramic, toate pierdute, aduse de către Csizmadia György de la Bessenyei⁵³. Statuia egipteană donată de către Molnár Péter, identificat ca fiind József, a fost depozitată în dulapul VI, Középeşy Gyula subliniind în același timp că aceasta s-a rupt în două și a fost lipită înapoi⁵⁴. Zona Fabricii de Cărmizi Guttman de la Oradea a fost extrem de bogată în conținut arheologic. De-a lungul anilor, în diferite publicații de specialitate au fost semnalate o multitudine de descoperiri, majoritatea din perioada preistorică. Au fost aduse în total patru piese în 1875, o fibulă de argint găsită împreună cu un schelet, un inel de lut adus de Bölöni Sándor și un fragment de vas împreună cu un vas întreg oferit de către Gyalokay Lajos⁵⁵.

Din totalul antichităților intrate în anul 1875, au putut fi reidentificate doar trei exemplare în colecțiile Muzeului Țării Crișurilor. Primul este fragmentul de cărămidă șampilată care conține inițialele „VINI”. Acesta a fost oferit la data de 24 iulie de către Márky Sándor, iar la descriere s-a mai specificat că literele respective ar fi însemnat „Appii Jovini”⁵⁶. Un fragment asemănător se mai păstrează astăzi la numărul de inventar 6349. Cărmizi cu astfel de însemnări au fost produse de majoritatea legiunilor romane staționate în diferite părți ale imperiului. Exemplarul obținut de Societate se potrivește tipologic cu altele descoperite pe teritoriul fostei provincii Panonia (Ungaria de astăzi), o semnalare fiind adusă chiar de Rómer Flóris încă din 1864⁵⁷. Săpăturile lui Hampel József organizate în jurul localității antice Aquincum (Budapesta) au dus la descoperirea a trei morminte romane acoperite cu cărmizi și țigle romane, care purtau aceeași formulă. Autorul a fost de părere că acel Jovinus ar fi fost tribunul trupelor de acolo și că ar fi servit în timpul generalului Frigeridus și al împăratului Valentinian I, în a doua jumătate a secolului al IV-lea⁵⁸. Descoperiri asemănătoare au fost făcute la Somodorpuszta, Dunaújváros și Óbuda⁵⁹. Fragmentul păstrat la noi face parte în prezent din expoziția de bază a muzeului, fiind expus în sala cu numărul 16 (etaj I, Secția de Istorie) intitulată „Dacii în perioada La Tène. Comunitățile epocii romane”. Alte două cești, la numerele de inventar 8353 și 8886, provin tot din vechile colecții și, în ambele cazuri, s-a specificat locul descoperirii: Sarkad, Ungaria.

⁵³ *Ibidem*, f. 52, 56, 58-59.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 55.

⁵⁵ *Ibidem*, 56, 58-59: fibula este aceeași pomenită mai devreme, notată la numărul 154.

⁵⁶ *Ibidem*, f. 56.

⁵⁷ Rómer Flóris, *Pannóniai újabb kiadatlan római feliratok. II közlés.*, în *Archaeologiai közlemények*, IV kötet, Pest, 1864, p. 57.

⁵⁸ Hampel József, *Aquincumi temetők: 1881-1882*, în *Budapest régiségei. A főváros területén talált műemlékek és történelmi nevezetességű helyek leírás, III*, Budapest, 1891, p. 76.

⁵⁹ Mahler Ede, *Pannóniai feliratos emlékek II. Közlemény*, în *Archaeologiai értesítő XXVII. Kötet*, Budapest, 1907, p. 242, p. 246; Alföldi András, *Az I. Valentinianus-féle erődépítés tégláiról*, în *Archaeologiai értesítő XXXIX. Kötet*, Budapest, 1920-1922, p. 97.

D) Miscelanee

Nr. vechi	Nr. nou	Data intrării	Donatorul	Descriere
7	4	17 aprilie	Balogh Imre	Bucată de steag. Cu inscripția: Garda Națională a districtului Salonta (1848)
154	63	3 iunie	Szilágyi Gábor și soția Sándor Zsuzsána	Cheie din fier
161	65	18 iulie	Huzella Gyula	Ceas de buzunar vechi din argint
163	66	18 iulie	Studentii Academiei de Drept din Oradea	Album, fotografii cu studenții și profesorii din Academia de Drept din Oradea
258	134	29 decembrie	-	Binoclu
290	X	29 decembrie	Goldner Fülöp	Pinten de fier
291	X	29 decembrie	Goldner Fülöp	Medalie
295	152	29 decembrie	-	Cataramă din argint. De formă pătrată. Roșu în centru
296	153	29 decembrie	-	Mărgea rotundă de culoare albastră
297	X	29 decembrie	-	Fragment dintr-o mărgea plată de culoare roșie
298	X	29 decembrie	-	Fragmente din tăvi de argint
304	157	29 decembrie	Baranyi Ferencz	Geantă aurie cu stema Transilvaniei în mijloc

Tabel nr. 6. Lista sigiliilor intrate în colecțiile Societății de Arheologie, 1875

Ultima categorie reprezintă, în realitate, un conglomerat tipologic. Un număr relativ redus de artefacte tridimensionale nu a putut fi încadrat în celelalte prezentate mai devreme. Din acest motiv au fost puse împreună, neavând vreo legătură tematică sau cronologică una cu alta. Acestea reprezintă restul pieselor ce au putut fi identificate în cadrul listei din 1875 cu un total de 12 intrări, 12 piese fizice, dintre care patru s-au pierdut până la sfârșitul secolului. Obiectele au venit din partea a șase donatori identificați, cinci dintre ele având o proveniență necunoscută. Lunar, au intrat câte una sau două, cele mai multe fiind înregistrate la finalul anului, în luna decembrie. Câteva dintre acestea au fost rezultatul unor săpături și descoperiri arheologice: o cheie de fier adusă din Derecske („Inkei Pusztá”) de către soții Szilágyi Gábor și Sándor Zsuzsána, o cataramă din argint de formă pătrată găsită la Fabrica de Căramizi Guttman și mai multe mărgeli și fragmente antice tot de la fabrică, de data aceasta dintr-un mormânt⁶⁰. Pentru ultimele nu s-a specificat numele donatorului, dar luând în considerare locația, se prea poate că a fost vorba de Gyalokay Lajos sau Bölöni Sándor. Custodele de mai târziu a precizat în dreptul binocluului faptul că lentilele lipseau; doar suportul de piele a mai supraviețuit⁶¹.

O donație care a reprezentat o noutate din punct de vedere tipologic a fost apariția primului album fotografic⁶². Astăzi, colecțiile Muzeului Țării Crișurilor au ajuns să dețină mii de exemplare ilustrative atât pentru arealul local cât și pentru cel internațional. Conform tabelului, a fost oferit de către colectivul Academiei de Drept din Oradea la data de 18 iulie, conținând imagini cu corpul profesoral și cu studenții de atunci. Textul nu face vreo mențiune cu privire la anul în care a fost realizat și nici câte fotografii, așa că nu putem ști cu siguranță despre ce promoție ar fi fost vorba. Cu ce ocazie a fost făcut și de ce a fost donat? În primul rând, Bozóky Alajos, care a făcut parte din Consiliul de Conducere al Societății, a fost în același timp și profesor la academie, ajungând chiar și directorul instituției⁶³. În al doilea rând, din istoria instituției știm că aceasta, împreună cu Arhigimnaziul local, denumit și Premonstratens (din cauza rolului central pe care îl avea ordinul în conducerea sa), din toamna anului 1874 s-au mutat din vechiul sediu aflat în centru într-o nouă construcție în care astăzi își desfășoară activitatea Colegiul Național „Mihai Eminescu”⁶⁴. Clădirea realizată în stil eclectic a fost o prelungire a

⁶⁰ Muzeul Țării Crișurilor Oradea, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 1882, f. 56, 59.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*, f. 59.

⁶³ Borovszky Samu, *Magyarország vármegyéi és városai, Bihar vármegye és Nagyvárad*, Budapest, 1901, p. 350, p. 384.

⁶⁴ Liviu Borcea, *Memoria caselor*, Editura Arca, Oradea, 2003, p. 15; Silviu Sana (coord.), Tiberiu Alexandru Ciorba, Traian Ostahie, *Seminarul Tinerimii Române Unite din Oradea. O istorie a Seminarului leopoldin și a formării clerului greco-catolic*, vol. I, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2022, p. 60; Cséplő Péter, *A nagyváradi Róm. Kath. Főgymnasium története*, Nagyvárad, 1896, p. 238.

mănăstirii din secolul al XVIII-lea cu trei aripi perpendiculare, cea din mijloc fiind mai scurtă și mai bogat ornamentată⁶⁵. Numele arhitectului nu s-a mai păstrat, doar cel al antreprenorului, un anume Schloszarik József⁶⁶. Probabil din cauza evenimentului semnificativ, profesorii împreună cu studenții au realizat un album comemorativ undeva între 1874-1875. La o primă căutare inițială, s-ar părea că exemplarul nu s-a mai păstrat. Cu toate acestea, a putut fi identificat un altul care prin conținutul său ar corespunde cronologic și tematic. La numărul de inventar 846 avem un album din secolul al XIX-lea fără copertă intitulat ambiguu drept „Album cu portrete și fotografii”. Provenind din colecția veche, acesta conține în total 19 fotografii cu diverse personaje și clădiri din Oradea. Analizând materialul subiacent, s-a putut observa că 11 dintre ele (de tip *cabinet portrait*, cașerate pe carton de culoare galbenă) au făcut parte dintr-un grup compact. Au fost realizate în cadrul atelierului fotografic Lojanek János, situat pe strada Principală nr. 12 (Fő-utca), actuala Republicii⁶⁷. Conform informațiilor găsite de către istoricul Lucia Cornea, a funcționat la adresa specificată pe carton în perioada 1864-1886 și a produs fotografii de mai multe tipuri: portrete, portrete pe email, vederi de oraș⁶⁸. Dintre cele 11, primele șapte sunt portrete cu indivizi neidentificați, iar ultimele patru sunt fotografii de grup cu mai mulți tineri. Prin examinarea mai atentă a imaginilor s-au putut repera câteva mici indicii care ar sugera că avem de-a face cu albumul original. În primul rând, fotografiile de grup par să ilustreze tineri aflați la diferite vârste, majoritatea dintre ei purtând la vedere pălării împodobite cu pene de păsări, asemeni unui accesoriu de uniformă. În al doilea rând, potrivit monografiilor scrise de Bozóky Alajos, cu ocazia sărbătoririi centenarului instituției, începând din anul școlar 1874/1875, anii de studiu s-au ridicat de la trei la patru, exact câte grupuri sunt⁶⁹. Astfel, primele portrete ar fi putut aparține profesorilor, iar celelalte imagini cu studenții din diferiți ani de studiu. Desigur că afirmația rămâne doar la nivel de ipoteză, niciun personaj neputând fi identificat până în prezent. În același timp, numărul studenților din anul respectiv a fost mult mai mare decât ceea ce se vede în poze. Copertile originale ar fi conținut mai multe informații, dar, din păcate, așa cum s-a precizat mai sus, nu s-au păstrat. Se prea poate ca unele exemplare din interior să fi fost scoase la un moment dat (sau pierdute) și înlocuite cu altele, fapt care ar explica prezența celorlalte fotografii ce nu se potrivesc tematic și nici tipologic.

Monede

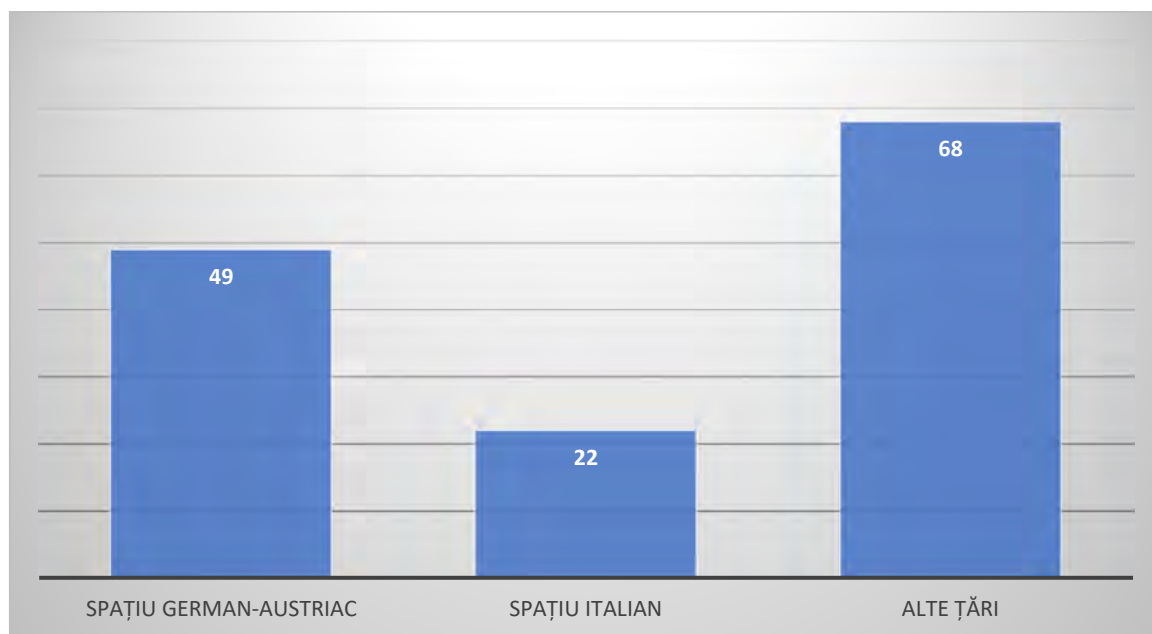

Fig. 5. Statistica monedelor intrate în anul 1875

⁶⁵ Péter Zoltán, *Trei secole de arhitectură orădeană*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2003, p. 53-54.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ Mircea Pașca, *Habitatul orădean la începutul secolului al XX-lea*, Oradea, 2008, p. 614.

⁶⁸ Lucia Cornea, *Repertoriul vechilor ateliere fotografice din Oradea 1852-1950*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 1999, p. 60-61.

⁶⁹ Bozóky Alajos, *A Nagyváradi Királyi Akadémia százados múltja 1788-1888-ig. Száz éves jubileuma alkalmából*, Budapest, 1889, p. 238-239.

Monedele au reprezentat categoria cea mai numeroasă de piese donate de către indivizi în 1875, la fel ca în anii precedenți. Era cel mai la îndemână tip de obiect ce putea fi oferit, astfel că au intrat o mulțime de exemplare într-un timp relativ scurt. Au fost reperate în total 139 de intrări cu 139 de piese fizice, 65 dintre ele notate ca fiind pierdute până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Acestea au provenit de la aproximativ 13 donatori (persoane private sau instituții), patru neavând vreo informație despre proprietarul inițial⁷⁰. Alte patru au provenit de la același enigmatic „N.N.” întâlnit mai devreme⁷¹. În medie, fiecare dintre aceștia a donat în jur de 3-4 exemplare, majoritatea provenind de la trei persoane: Grósz Gyula (53), Misurai Ignác (32) și Nuszbeek Sándor (16). Piese au intrat treptat pe parcursul anului, în lunile aprilie, mai, iulie, septembrie, octombrie, decembrie. Numărul a fluctuat, cele mai multe fiind înregistrate în aprilie (87), iar în restul cazurilor între 10 și 15.

Metodologia utilizată a rămas aceeași ca în anii precedenți, caracterizându-se printr-o uniformitate a informațiilor și o redare succintă a datelor de pe avers și revers. În primul rând, era subliniată „naționalitatea” monedei (maghiară, poloneză, germană, italiană) și mai apoi tipul monedei împreună cu valoarea sa (groș, denar, crăițar, para, cent sau altele). Pe urmă se specifica materialul din care a fost făcută, de obicei fiind vorba de cupru, argint sau aur. Nu în ultimul rând, era pomenit emitentul, un rege, un împărat sau o instituție, împreună cu anul în care a fost bătută moneda. Sigur că în anumite cazuri detaliile au fost mai lacunare, datorită probabil stării proaste de conservare a piesei. În alte situații, din contră, au fost adăugate cu creionul mai multe informații⁷².

Din perspectiva intervalului cronologic, avem exemplare din perioada antică (cinci monede romane), dar mai ales din cea modernă, secolele XVI-XIX. Marea majoritate au făcut parte din colecțiile private ale cetățenilor și au fost oferite ca piese individuale. Sunt câteva mici excepții ce oferă totuși o imagine a descoperirilor făcute de populația locală⁷³. Prima astfel de monedă a fost una de aur din timpul lui Matia I (1612-1619) adusă la data de 18 iulie și descoperită la Oșorhei de către o persoană necunoscută⁷⁴. În dreptul observațiilor, custodele de atunci a lăsat o sursă bibliografică menită să identifice piesa: „Rupp. Num. Hung. Ilk. Su.V.B. – Tab. XVIII 509”. Este vorba de un citat din lucrarea lui Rupp Jakab (1800-1879), un numismat maghiar, care a apărut la Buda în 1846. Se pare că exemplarul a fost identificat în cadrul tabelului XVIII, la numărul 509, unde există redarea aversului și a reversului⁷⁵. Cea de-a doua descoperire a fost adusă de Kis Elek tot la 18 iulie, un groș polonez de argint (cu valoare de trei) din timpul regelui Sigismund al III-lea (1587-1632), bătut în anul 1595. Potrivit datelor, a fost descoperit în timpul aratului, într-o locație denumită „Nagy Mária pusztán”⁷⁶. Ultima descoperire, poate și cea mai importantă din punct de vedere numismatic, a fost cea a unui mic fragment de tezaur găsit la hotarul satului Tăuteu. La 24 septembrie, Reviczky Károly a predat instituției un număr de trei monede: o monedă germană-austriacă (groș de argint cu valoare de șase) din timpul lui Leopold I (1658-1705), bătută în 1674, o monedă poloneză (groș de argint) tot din timpul lui Sigismund al III-lea, bătută în 1623, și o monedă maghiară (denar de argint) din timpul împăratului Matia I, din 1615⁷⁷. Registrul nu a precizat dacă donatorii au fost cei care au realizat descoperirile sau dacă, la rândul lor, au preluat de la persoane terțe artefactele.

În organizarea monedelor s-a urmărit respectarea aceluiași categorii definite în registrele originale și s-au realizat trei mari grupe: monede din spațiul italian, german-austriac și din alte țări⁷⁸. Deocamdată nu s-a putut reidentifica vreo monedă în colecțiile actuale din motive obiective. Urmează ca în cercetări viitoare să îmbunătățim situația unora, având în vedere că sursele primare au fost deja prelucrate și există un punct de pornire concret.

⁷⁰ Muzeul Țării Crișurilor Oradea, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 1882, f. 56, 59: la una dintre monede s-a notat la donator doar valoarea monedei în forinți.

⁷¹ *Ibidem*, f. 55.

⁷² *Ibidem*, f. 58: cazul unei monede franceze în care s-a specificat întreaga legendă atât de pe avers, cât și de pe revers, utilizându-se simbolul „)” pentru a delimita cele două.

⁷³ Din păcate, toate descoperirile aduse la Societate în anul 1875 au fost declarate pierdute de către Középeşy Gyula.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 56.

⁷⁵ Rupp Jakab, *Numi Hungariae hactenus cogniti, quos delineatos, ac e monumentis historico-numariis illustratos*, Tzpis Regiae Universitatis Hungaricae, Budae, 1846, p. 177.

⁷⁶ Muzeul Țării Crișurilor Oradea, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 1882, f. 56.

⁷⁷ *Ibidem*, f. 55: la moneda maghiară împăratul a fost trecut sub numele său ca rege al Ungariei, adică Matia al II-lea (1608-1619).

⁷⁸ Cea din urmă reprezintă un conglomerat, deoarece exemplarele aduse din fiecare țară sunt puține, de obicei una sau două, așa că realizarea unor tabele separate ar fi ocupat prea mult spațiu.

MUZEOGRAFIE/MUZEOLOGIE

Nr.	Data	Numele donatorului	Descriere
12	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă austriacă. Trei crăițari, 1851
29	25 aprilie	Grósz Gyula	Imperiul German (Roman). Cupru. Crăițar de ½ 1856. (Bayern)
32	25 aprilie	Grósz Gyula	Imperiul German (Roman). Mic de argint. Groș de ½. 5 Pfennig 1855
34	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă germană-austriacă. Groș de argint (6) Carol al VI-lea 1724
35	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă germană-austriacă. Groș de argint (3). Carol al VI-lea 1735
36	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă germană-austriacă. Groș de argint (3). Leopold I 1693
37	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă germană-austriacă. Groș de argint. Iosif I
38	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă germană-austriacă. Groș de argint (3). Carol al VI-lea 1712
39	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă imperială germană. Argint. Francisc I 1750
40	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă imperială germană. Jumătate de crăițar. Francisc I
41	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă imperială germană
42	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă imperială germană. Un groș 1857.)(Cal galopând
45	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă de Bayern. Un crăițar 1864
51	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă austriacă. Un crăițar. Francisc I 1812
52	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă germană-austriacă. Trei crăițari. Francisc al II-lea 1800
53	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă germană-austriacă. Un crăițar. Francisc al II-lea 1800
54	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă austriacă. Un sfert de crăițar. Francisc I 1816
55	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă germană-austriacă. Jumătate de crăițar. Iosif al II-lea 17...
56	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă imperială germană. Cupru 1 Pfennig 1855.)(Stemă
57	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă austriacă. Un crăițar 1816
58	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă austriacă. Un crăițar 1851
59	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă austriacă. Un sfert de crăițar 1851
85	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă austro-italiană. Un quattrino. Maria Tereza 1777
88	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă austro-italiană. Jumătate de soldo. Maria Tereza 1777
90	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă austriacă. Un crăițar. Maria Tereza 1759
93	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă germană-austriacă. Sfert de crăițar. Iosif al II-lea 1777
97	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă de Baden. Un crăițar. Leopold 1842
109	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă austriacă. Jumătate de crăițar 1858
122	28 aprilie	Márton Ferenczné	Monedă germană-austriacă. Groș de argint (3). Leopold I
123	3 mai	Orașul Oradea	Monedă austriacă. Un crăițar. Maria Tereza
124	3 mai	Orașul Oradea	Monedă austriacă. Un crăițar
125	3 mai	Orașul Oradea	Monedă germană-austriacă. Francisc al II-lea 1800
126	3 mai	Orașul Oradea	Monedă austriacă. Un crăițar Maria Tereza
127	3 mai	Nagyvárad város	Monedă germană-austriacă. Un crăițar. Francisc al II-lea 1800
128	3 mai	Nagyvárad város	Monedă germană-austriacă. Un crăițar. Francisc al II-lea 1800

Nr.	Data	Numele donatorului	Descriere
129	3 mai	Orașul Oradea	Monedă austriacă. Un crăițar. 1851
133	15 mai	N.N.	Monedă germană-austriacă Șapte creițari. Francisc al II-lea 1802
134	15 mai	N.N.	Monedă de Hamburg. Un schilling 1819
144	26 mai	Molnár Péter	Groș de Praga. Argint. Carol I
242	24 iulie	Nuszbek Sándor	Monedă austro-italiană. Un centesimo 1852
243	24 iulie	Nuszbek Sándor	Monedă austriacă. Jumătate de crăițar 1864
246	24 iulie	Nuszbek Sándor	Monedă de Bayern. Argint. Un crăițar 1849
248	24 septembrie	Reviczky Károly	Monedă germană-austriacă. Groș de argint de șase. Leopold I 1674
251	14 octombrie	Füleki Anna	Monedă germană-austriacă. Un crăițar. Iosif al II-lea 1790
252	14 octombrie	Füleki Anna	Monedă germană-austriacă. Argint de 12 crăițari 1795
253	14 octombrie	Füleki Anna	Monedă germană-austriacă. Șase crăițari. Francisc al II-lea 1800
254	14 octombrie	Füleki Anna	Monedă austriacă. Un crăițar 1851
256	14 octombrie	Füleki Anna	Monedă germană-austriacă. Mică de argint. Leopold I 1698
287	29 decembrie	Vidovich József	Monedă de Bayern. Șase crăițari. Maximilian Iosif 1811

Tabel nr. 7. Monede din spațiul german-austriac intrate în colecțiile Societății, 1875

Nr.	Data	Numele donatorului	Descriere
30	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă italiană. Un centesimo. Napoleon 1809
31	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă italiană. Doi centesimi. Victor Emanuel 1867
44	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă papală. Cinci soldo. Pius al IX-lea 1867
67	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă papală. Un soldo. Pius al IX-lea 1867
71	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă papală. Cupru. Pius al VI-lea
74	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă venețiană. Cupru
79	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă de San Marino. Cinci centesimo. Republicană, 1864
84	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă italiană. Cinci centesimo. Victor Emanuel 1861
86	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă lombardo-venețiană. Un crăițar 1862
87	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă de Parma. Sesino. Ferdinand I 1793
89	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă venețiană
91	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă din Ducatul de Parma, Piacenza și Guastalla. Un centesimo. Maria Luiza 1830
92	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă italiană. 5 centesimo Victor Emanuel 1859
100	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă italiană. Un centesimo. Napoleon 1810
103	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă de Parma. Sessino
107	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă italiană. Un centesimo. Victor Emanuel 1861
108	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă de Mantua. Cupru. Carol al II-lea
115	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă venețiană. Cupru 1849
119	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă de Toscana. Un quattrino. Leopold al II-lea 181
235	24 iulie	Nuszbek Sándor	Monedă italiană. Cinci centesimo. Victor Emanuel 1867
240	24 iulie	Nuszbek Sándor	Monedă lombardo-venețiană. Trei centesimo 1852
241	24 iulie	Nuszbek Sándor	Monedă lombardo-venețiană. Cupru 1862

Tabel nr. 8. Monede din spațiul italian intrate în colecțiile Societății, 1875.

MUZEOGRAFIE/MUZEOLOGIE

Nr.	Data	Numele donatorului	Descriere
4	15 aprilie	Reviczky Károly	Monedă maghiară. Libertas din cupru 1706
8	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă romană. Denar din argint
9	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă romană. Cupru
10	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă maghiară. Mariaș (VI). Leopold I 1670
11	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă poloneză. Groș de trei. Sigismund al III-lea 1592
13	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă maghiară. Libertas
14	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă maghiară. Groș de argint (3). Maria Tereza 1760
15	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă maghiară. Poltură de argint. Leopold I 1701
16	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă maghiară. Poltură de argint. Leopold I 1696
17	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă maghiară. Duarius. Leopold I 1704
18	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă maghiară. Denar. Ferdinand al II-lea 1624
19	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă transilvăneană. Mărieș de argint. Bethlen Gábor 1625
20	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă poloneză. Groș de trei. Sigismund al III-lea 1600
21	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă poloneză. Groș din argint (VI). Sigismund al III-lea 1626
22	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă poloneză. Groș de șase. Ioan Cazimir al II-lea Vasa 1660
23	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă poloneză. Groș de trei. Sigismund al III-lea 1597
24	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă poloneză. Groș de argint. Sigismund al III-lea
25	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă poloneză. Groș de argint. Sigismund al III-lea
26	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă poloneză. Groș de argint. Sigismund al III-lea
27	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă poloneză. Groș de trei. Stanislaus al II-lea August 1791
28	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă poloneză. Groș de unu. 1794.
33	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă franceză. Doi centime. Napoleon 1854
43	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă românească. Doi bani 1867
46	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă turcească. Cupru
47	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă de Olmütz. Argint. Episcopul Carol 1675
48	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă maghiară. Trei crăițari 1849
49	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă maghiară. Un crăițar 1848
50	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă maghiară. Un crăițar 1849
62	25 aprilie	Grósz Gyula	Monedă de cupru galbenă (eclezastică?) Avers: Înger înaripat) (.Cruce ovoidală ca o monedă
63	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă turcească. Cupru
65	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă franceză. Cinci centime. Napoleon al III-lea 1862
76	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă franceză. Republicană. Cinci centime 1872
81	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă de cupru. Recentă. Uzată, de culoare galbenă și ilizibilă
83	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă engleză. Jumătate de penny. Victoria 1862
94	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedo din cantonul Ticino. Trei soldo 1838
95	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă suedeză. Un öre. Oscar I 1857
98	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă grecească veche. Cinci dexta. George 1869
102	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă elvețiană 1850
112	26 aprilie	Misurai Ignác	Monedă turcească. Cupru

Nr.	Data	Numele donatorului	Descriere
132	15 mai	N.N.	Monedă transilvăneană. Groș de argint. Báthory Gábor 1611
136	15 mai	N.N.	Monedă franceză. Cupru. Ludovic al XVI-lea 1792
145	26 mai	Molnár Péter	Monedă poloneză. Groș de trei. Sigismund al III-lea 1598
146	26 mai	Molnár Péter	Monedă maghiară. Argint (30). Maria Tereza 1751
147	26 mai	Molnár Péter	Monedă maghiară. Groș de trei. Leopold I 1698
158	18 iulie		Monedă maghiară. De aur. Matia I
160	18 iulie	Kis Elek	Monedă poloneză. Groș de argint (3). Sigismund al III-lea 1595
233	24 iulie	Nuszbek Sándor	„Token”. Asociația de Economii și Consum din Nitra. 10 coroane
234	24 iulie	Nuszbek Sándor	Monedă sârbească. Zece para. Obrenovics 1868
236	24 iulie	Nuszbek Sándor	Monedă sârbească. Cinci para. Obrenovics 1868
237	24 iulie	Nuszbek Sándor	Monedă galbenă de cupru. Avers: Eugenie Imperatrice)(Eugenie imperatrice des Francais
238	24 iulie	Nuszbek Sándor	Monedă americană. Un cent 1863
239	24 iulie	Nuszbek Sándor	Monedă românească. Cinci bani 1867
244	24 iulie	Nuszbek Sándor	Monedă maghiară. Denar de argint
245	24 iulie	Nuszbek Sándor	„Token”. Asociația de Economii și Consum din Nitra. O coroană
249	24 septembrie	Reviczky Károly	Monedă poloneză. Groș de argint. Sigismund al III-lea 1623
250	24 septembrie	Reviczky Károly	Monedă maghiară. Denar de argint. Matia al II-lea 1615
255	14 octombrie	Füleki Anna	Monedă poloneză. Groș de argint. Sigismund al III-lea 1624
265	29 decembrie	Nuszbek Sándor	Monedă romană. Argint. Traian
266	29 decembrie	Nuszbek Sándor	Monedă maghiară. Denar de argint. Rudolf al II-lea 1580
270	29 decembrie	Sal Ferencz	Monedă maghiară. De aur. Ladislau al V-lea Avers: Stema lui Ladislaus D.G.R. Ung.)(Sfântul Ladislau
273	29 decembrie	Füleki Anna	Monedă maghiară. Denar
286	29 decembrie		Monedă poloneză. Groș de șase. Ioan Cazimir al II-lea Vasa 1662
288	29 decembrie	Vidovich József	Monedă poloneză. Groș de argint 1533
289	29 decembrie	Vidovich József	Monedă romană. De argint Hadrian
292	29 decembrie	Goldner Fülöp	Monedă romană. Mare de bronz. Traian
293	29 decembrie	Goldner Fülöp	Monedă maghiară. Libertas de cupru (20) 1705
299	29 decembrie		Monedă maghiară. Denar de argint. Ladislaus I
300	29 decembrie		Monedă poloneză. Hármas garas. III Zsigmond 1622

Tabel nr. 7. Monede din alte țări intrate în colecțiile Societății, 1875

Concluzii

Registrul de inventar pe anul 1875 ilustrează prin conținutul său evoluția treptată a colecțiilor Societății de Arheologie și Istorie. În același timp, metodologia utilizată a fost una bine pusă la punct și aplicată într-un mod profesionist și unitar de-a lungul întregii liste. Micile detalii grafologice spun și ele o poveste complementară, ce ajută la înțelegerea muzeologiei locale: dovedesc faptul că inventarierea pieselor nu a reprezentat doar o simplă acțiune singulară, ci, la fel ca în ziua de astăzi, datele au fost reluate mai târziu pentru a clarifica unele probleme interne. Cifrele și statisticile reflectă o diversitate gestionară extrem de palpabilă și relevă totodată direcțiile și interesele conducerii asociației din primii ani. Deși se aflau încă la început, acest lucru se pare că nu a influențat activitatea într-un mod negativ. Din contră, cel puțin din perspectiva strângerii artefactelor, rezultatele pot fi considerate satisfăcătoare. Comparativ cu anii precedenți, este adevărat că s-a putut

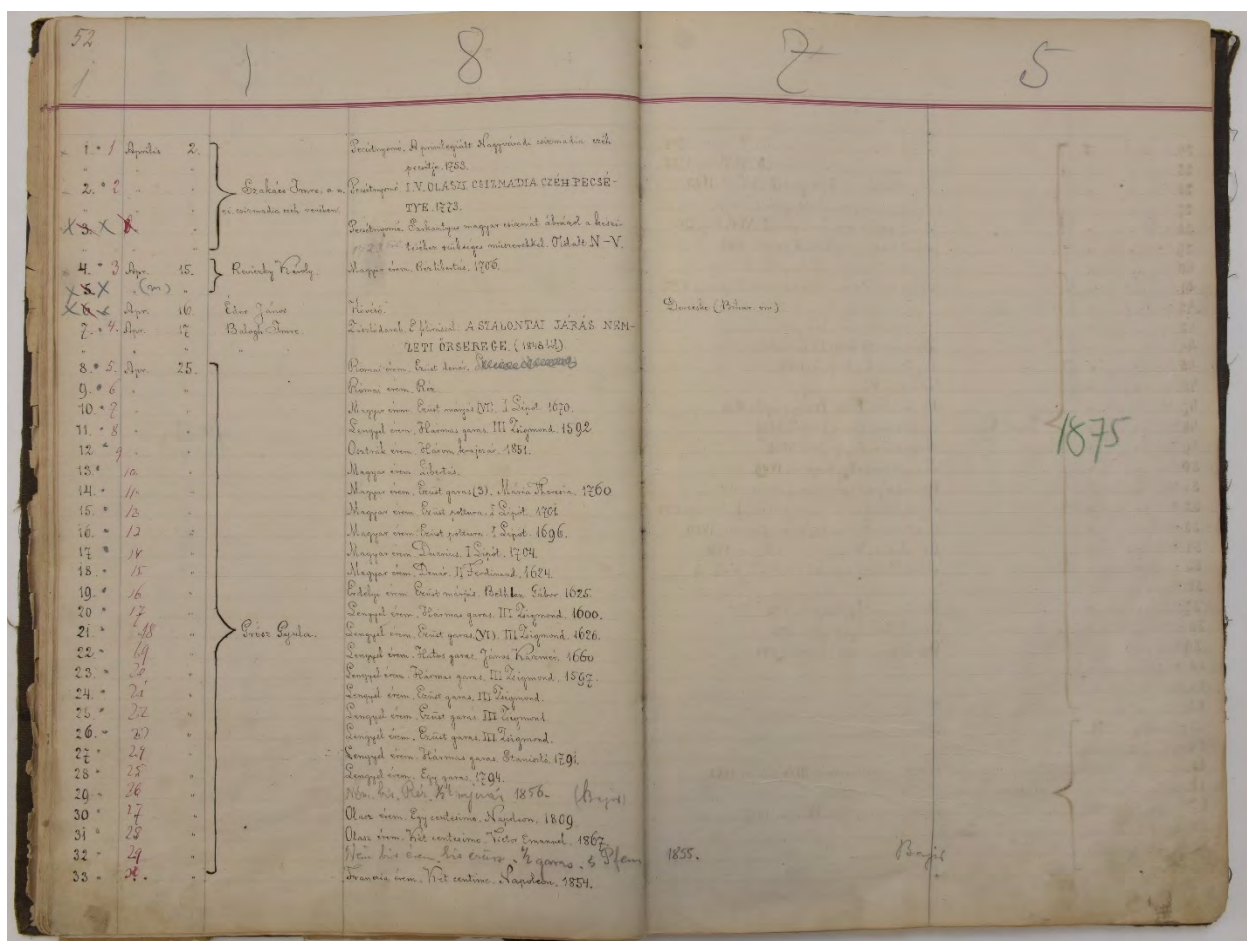
observa o scădere, dar cele peste 300 de piese înregistrate ies în evidență datorită potențialului muzeistic. De la arme, antichități, documente și fotografii, toate conferă patrimoniului deținut un caracter divers și bogat. Este adevărat că în continuare monedele reprezintă majoritatea surplusului patrimonial, dar după cum s-a văzut, chiar și acestea și-au avut rolul de a ilustra aspectele numismatice, atât ale istoriei comitatului, cât și, în special, ale Europei centrale și de vest. Donațiile în sine provenite de la cetățenii de rând oferă o imagine complexă a intereselor particulare și a predispozițiilor fiecărui individ înspre colectare. Societatea orădeană a fost una cosmopolită, cu deschideri culturale variate, care au permis obținerea unor artefacte extrem de importante. Deja după trei ani, nu doar membrii erau cei care contribuiau semnificativ la îmbogățirea depozitelor; s-a putut observa un sprijin real venit din partea persoanelor din exterior, care, deși nu aveau vreo legătură directă, totuși au oferit numeroase exemplare interesante. Datele clarifică proveniența mai multor piese ce astăzi se mai păstrează în depozitele Muzeului Țării Crișurilor, chiar dacă unele informații sunt totuși lacunare. Așa cum s-a văzut, subiectul nu este nicidecum epuizat, rămânând nelămuriri și întrebări legate de modul în care au fost păstrate în primii ani de cristalizare.

Tema generală a istoriei Societății, din care studiul de față acoperă doar o mică fațetă, este în continuare una puțin abordată, iar numeroasele date semnificative sunt în continuare nevalorificate la potențialul lor maxim. Studii de acest tip, care aduc în discuție informații cu privire la activitatea internă, ajută la înțelegerea mai aprofundată a destinului Societății în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Registrele sunt doar un tip de document primar, extrem de utile în dezvăluirea diferitelor valențe metodologice, dar care au rămas timp de mulți ani neatinse. Acestea arată o imagine parțială care nu poate fi deslușită decât dacă sunt aduse și alte surse paralele. Scrisorile, rapoartele, procesele-verbale sau chiar articolele de presă pot ajuta la fel de bine la înțelegerea contextului istoric și vin în sprijin, acolo unde listele sunt insuficiente. Viitoare cercetări vor putea elucida alte necunoscute. Rămâne doar ca sursele rămase să fie valorificate.

Anexa 1

Prima filă din registrul de inventar al Societății de Arheologie și Istorie pe anul 1875.

(Colecția Istoricul Instituției, nr. inv. 1882, f. 52)

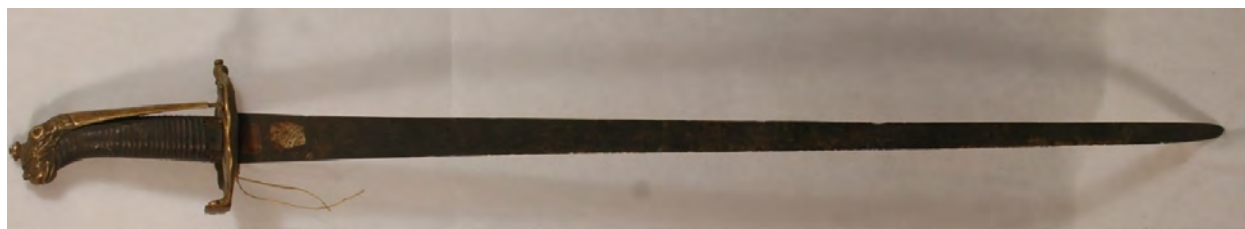
Anexa 2

Posibila sabie donată de Gálbory Sámuel în 1875 cu inscripția „Fringia”.
(Colecția Veche, Obiecte Tridimensionale, nr. inv. 6045)

Anexa 3

Posibila sabie dreaptă donată de către Bereczky Géza sau Ifj. Bölöni Sándor .
(Colecția Veche, Obiecte Tridimensionale, nr. inv. 6065)

Anexa 4

Sigiliul Breslei Privilegiate a Cizmarilor din Oradea-Mare (1753), donat de către Szakács Imre Societății de Arheologie la 2 aprilie 1875.
(Colecția Veche, Obiecte Tridimensionale, nr. inv. 5481)

Anexa 5

Căramidă romană cu inscripția „VINI” (sus) donată la data de 24 iulie de către Márky Sándor și unul dintre posibilele vase ceramice oferite de către Nusbek Sándor (jos).
(Colecția Veche, Obiecte Tridimensionale, nr. inv. 6349, 8353)

Anexa 6

Posibile fotografii de grup reprezentând studenții Academiei de Drept provenite din primul album fotografic intrat în colecțiile Societății de Arheologie și Istorie, 1875.
(Colecția de fotografii, nr. inv. 846/18 sus, 846/17 jos)

